

6-12
ΕΤΩΝ

Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου

ας μάθουμε...
ας παίξουμε...

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

Το πακέτο δραστηριοτήτων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης μαθητών «Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου. Ας μάθουμε... ας παίξουμε...» εκπονήθηκε από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων, στο πλαίσιο του έργου του Φορέα Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου «Σχεδιασμός και παραγωγή πακέτου ευαισθητοποίησης μαθητών». Το έργο αποτελεί τμήμα της Δράσης 2 της Απόφασης Αυτεπιστασίας: «Ενέργειες Ενημέρωσης & Ευαισθητοποίησης» στο πλαίσιο του Υποέργου 1 «Δράσεις για την Προστασία και Διατήρηση της Βιοποικιλότητας» της Πράξης «Προστασία και διατήρηση της Βιοποικιλότητας του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου» του Άξονα Προτεραιότητας 9 «Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας», του Ε.Π. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2007 - 2013» που συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και από εθνικούς πόρους.

Το πακέτο «Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου. Ας μάθουμε... ας παίξουμε...» εκδόθηκε σε 2.000 αντίτυπα στην ελληνική γλώσσα και αποτελείται από: Ενημερωτικό Κείμενο, Παιδαγωγικές Δραστηριότητες, Οδηγό για τον Εκπαιδευτή, CD με Υποστηρικτικό Υλικό.

ISBN 978-618-80462-0-7

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ

Υπεύθυνη Έργου: ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΣΑΚΙΩΡΗ (ΕΚΒΥ)

Επιμέλεια Έκδοσης: ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΣΑΚΙΩΡΗ & ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΠΟΛΗ (ΕΚΒΥ)

Γλωσσική Επιμέλεια: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΠΟΛΗ (ΕΚΒΥ)

Γραφιστικός Σχεδιασμός: ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΠΑΝΙΔΟΥ

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία: ΣΧΗΜΑ & ΧΡΩΜΑ

Παραγωγή CD: ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΓΚΙΡΙΤΖΙΩΤΗΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Συγγραφή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΤΑΡΑ, ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΣΑΚΙΩΡΗ & ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΠΟΛΗ (ΕΚΒΥ)

Επιμέλεια: ΣΠΥΡΟΣ ΝΤΑΦΗΣ, ΒΑΣΩ ΤΣΙΑΟΥΣΗ, ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΚΟΥΡΟΣ, ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΣΕΦΕΡΛΗΣ (ΕΚΒΥ)

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Συγγραφή: ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΣΑΚΙΩΡΗ (ΕΚΒΥ) & ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΤΑΡΑ

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ

Συγγραφή: ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΣΑΚΙΩΡΗ (ΕΚΒΥ) & ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΤΑΡΑ

CD ΜΕ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Συλλογή, Επιμέλεια, Τεκμηρίωση Υλικού: ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΣΑΚΙΩΡΗ & ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΠΟΛΗ (ΕΚΒΥ), ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΤΑΡΑ

Η πλήρης αναφορά στην παρούσα έκδοση είναι:

Κατσακιώρη, Μαρία και Καλλιόπη Στάρα (συντονισμός). 2013. Πακέτο δραστηριοτήτων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης μαθητών «Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου. Ας μάθουμε... ας παίξουμε...» (6 - 12 ετών). Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου και Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων (ΕΚΒΥ). Θέρμη.

This document may be cited as follows:

Katsakiori, Maria and Kalliopi Stara (editors). 2013. Educational Package "Northern Pindos National Park Let's learn... let's play..." (6 - 12 yrs). Management Agency of National Parks Vikos - Aaos and Pindos and Greek Biotope/Wetland Centre (ΕΚΒΥ). Thermi, Greece.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

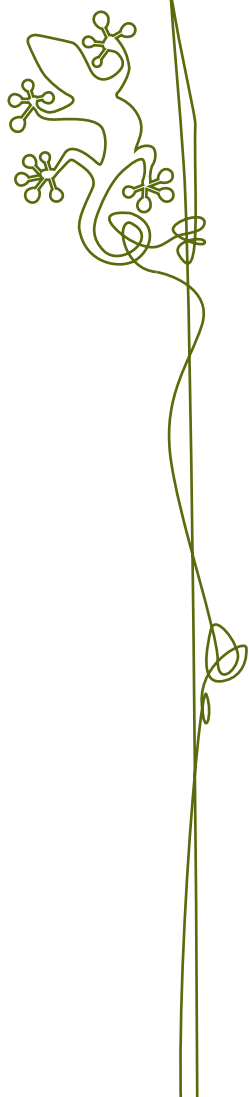
- A Καρτέλες για την υλοποίηση των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων
- B Κατάλογος εικονογραφικού υλικού για το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου
- Γ Χάρτης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- I: Επιλεγμένο εικονογραφικό υλικό
- II: Παρουσίαση σε power point του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου
- III: Το υλικό περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης σε ηλεκτρονική μορφή

Καρτέλες για την υλοποίηση των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων

ΤΡΕΧΕΙ, ΤΡΕΧΕΙ ΤΟ ΝΕΡΟ...

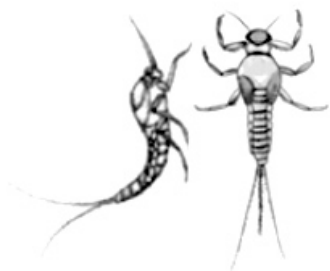
3

Δραστηριότητα 2

Καρτέλα «Οργανισμοί που ζουν στο νερό» (α)

Νύμφη Εφημερόπτερου

Μέγιστο μήκος: 16 χιλιοστά. Χαρακτηριστικό: τρεις μακριές και λεπτές ουρές

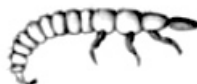
Νύμφη Πλεκόπτερου

Μέγιστο μήκος: 30 χιλιοστά. Χαρακτηριστικό: δύο μακριές και λεπτές ουρές

Προνύμφη Τριχόπτερων με θήκη και χωρίς θήκη

Ζουν σε μια θήκη από άμμο, πετρούλες, κλαδάκια ή κομμάτια φύλλων. Σέρνονται κουβαλώντας τη θήκη.

χωρίς θήκη

ΤΡΕΧΕΙ, ΤΡΕΧΕΙ ΤΟ ΝΕΡΟ...

3

Δραστηριότητα 2 Καρτέλα «Οργανισμοί που ζουν στο νερό» (β)

Σκουλήκια

Μοιάζουν με τα σκουλήκια που ζουν στη στεριά.

νηματώδης

σκουλήκι του γλυκού νερού

Κωπηλάτες, μέγιστο μήκος: 38 χιλιοστά.

ενήλικο άτομο

προνύμφη

Καρκινοειδή: αμφίποδο και ισόποδο

αμφίποδο

γαριδάκι του γλυκού νερού,
κολυμπάει πλάγια πολύ γρήγορα,
μέγιστο μήκος: 20 χιλιοστά

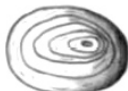
ισόποδο

ψείρα του γλυκού νερού,
σέρνεται πάνω στο υπόστρωμα,
μέγιστο μήκος: 12 χιλιοστά

Σαλιγκάρια και δίθυρα

σαλιγκάρια

πεταλίδα

ΤΡΕΧΕΙ, ΤΡΕΧΕΙ ΤΟ ΝΕΡΟ...

3

Δραστηριότητα 2 Καρτέλα «Οργανισμοί δείκτες της ποιότητας του νερού»

Καθαρό νερό

νύμφη εφήμερου

νύμφη πλεκόπτερου

Αρκετά καθαρό νερό

νύμφη τριχόπτερου σε θήκη

νύμφη τριχόπτερου
χωρίς θήκη

αμφίποδο

Λίγο ρυπασμένο νερό

νερόψυλλος

Πολύ ρυπασμένο νερό

νηματώδης

σκουλήκι του γλυκού νερού

ΒΟΤΑΝΑ ΠΟΥ ΜΟΣΧΟΒΟΛΟΥΝ, ΒΟΤΑΝΑ ΠΟΥ ΓΙΑΤΡΕΥΟΥΝ

5

Δραστηριότητα 2 Κάρτες «Βότανα που μοσχοβολούν, βότανα που γιατρεύουν» (α)

ΜΕΝΤΑ (*Menta piperita*)

1

Πολυετής πόα με δυνατό άρωμα και δροσιστικές, τονωτικές και χωνευτικές ιδιότητες.

ΑΡΚΕΥΘΟΣ ή ΚΕΔΡΟΣ

(*Juniperus communis*)

2

Αειθαλές μικρό δένδρο που οι καρποί του χρησιμοποιούνται κατά της δύσπνοιας, ως χωνευτικό, αλλά και τονωτικό της όρεξης.

ΦΡΟΞΥΛΙΑ ή ΣΑΜΠΟΥΚΟΣ

(*Sambucus nigra*)

3

Μικρό δένδρο που τα άνθη του χρησιμοποιούνται ως αφέψημα για τα κρυολογήματα και το συνάχι.

ΜΕΛΙΣΣΟΒΟΤΑΝΟ

(*Melissa officinalis*)

4

Πολυετής πόα που θεωρείται ότι εξασφαλίζει μακροζωία. Τον 18ο αιώνα το χρησιμοποιούσαν ως ελιξίριο νεότητας.

ΡΙΓΑΝΗ (*Origanum vulgare*)

5

Φρύγανο ύψους έως 90 εκατοστά με τονωτικές, ορεκτικές και χωνευτικές ιδιότητες.

ΒΟΤΑΝΑ ΠΟΥ ΜΟΣΧΟΒΟΛΟΥΝ, ΒΟΤΑΝΑ ΠΟΥ ΓΙΑΤΡΕΥΟΥΝ

5

Δραστηριότητα 2 Κάρτες «Βότανα που μοσχοβολούν, βότανα που γιατρεύουν» (β)

ΘΥΜΑΡΙ (*Thymus leucospermus*)

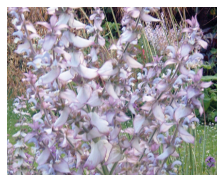

6

Φρύγανο ύψους έως 40 εκατοστά με αντισηπτικές, αποσμητικές και δυναμωτικές ιδιότητες.

ΑΓΡΙΟΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

(*Salvia sclarea*)

7

Πολυετής πόα με έντονα αρωματικά φύλλα και άνθη που χρησιμοποιούνται ως εντομοαπωθητικά σε ντουλάπες και μπαούλα. Επειδή ανθίζει τον Ιούνη, λέγεται και Αϊ Γιάννης.

ΧΑΜΟΜΗΛΙ (*Marticaria chamomile*)

8

Μονοετές ποώδες φυτό, γνωστό για τις ηρεμιστικές και αντισηπτικές ιδιότητές του.

ΒΑΛΣΑΜΟ ή ΣΠΑΘΟΧΟΡΙΤΟ

(*Hypericum perforatum*)

9

Μικρό ποώδες πολυετές φυτό, γνωστό ως το κατεχοχήν γιατρικό τις πληγές.

ΦΛΑΜΟΥΡΙ (*Tilia platyphyllos*)

10

Φυλλοβόλο δένδρο, τα άνθη του οποίου χρησιμοποιούνται ως καταπραΰντικό και αντιβηχικό αφέψημα.

ΕΝΑ ΠΡΑΜΑ, ΠΡΑΜΑΤΑΚΙ ΚΑΘΕΤΑΙ ΣΤΟ ΧΩΡΑΦΑΚΙ ΜΕ ΤΟ Κ'ΤΣΟ ΤΟΥ ΠΟΔΑΡΑΚΙ...

6

Δραστηριότητα 2

Φωτογραφίες επιλεγμένων μανιταριών

Ροπαλάκι ή ρόπαλο του Ηρακλή ή
κλαβαριάδελφος ο γουδοχερόμορφος
(*Cavariadelphus pistillaris*), Φωτ. Διαδίκτυο

Καλογεράκι ή βωλίτης ο χαλκόχρωμος
(*Boletus aereus*), Φωτ. Διαδίκτυο

Αδραχτίτης ή ζαρκαδίσιο ή
περδικομανίταρο ή μακρολεπιότα η ψηλή
(*Macrolepiota procera*), Φωτ. Διαδίκτυο

Αγκαθάκι ή ύδνο το κυρτό
(*Hydnum repandum*), Φωτ. Διαδίκτυο

Ζουρλομανίταρο ή αμανίτης ο μυγοκτόνος,
Φωτ. Διαδίκτυο

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 1

Καρτέλα «Βρες κάποιον που...»

ΒΡΕΣ ΚΑΠΟΙΟΝ ΠΟΥ...

1. Λατρεύει τα βουνά και τα δάση
2. Αγαπά τις μοναχικές περιπλανήσεις
3. Σκαρφαλώνει με άνεση στα δένδρα
4. Του/της αρέσουν οι ιστορίες μυστηρίου
5. Είναι μεγαλόσωμος/η
6. Του/της αρέσει να κοιτάει τα αστέρια
7. Νοιώθει ότι είναι σπάνιος/α και μοναδικός/η
8. Του/της αρέσουν τα ζαρκάδια και τα αγριόγιδα
9. Αγαπά τα αιλουροειδή
10. Έχει επισκεφτεί ένα ψηλό βουνό

Ποιος μοιάζει περισσότερο με το μυστηριώδες ζώο;

Και ποιο είναι αυτό;

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 1 Επιλεγμένες φωτογραφίες του λύγκα (Φωτ. Διαδίκτυο)

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 4 Κάρτες «Χαρακτηριστικά αρπακτικά πουλιά του Εθνικού Πάρκου» (α)

ΑΣΠΡΟΠΑΡΗΣ

Είναι ο μικρότερος από τους γύπες. Ζει σε ημιορεινές περιοχές και αναζητά την τροφή του σε λιβάδια, καλλιέργειες και σκουπιδότοπους. Τρέφεται με νεκρά ζώα, αλλά και σάπια φρούτα, ζωντανά έντομα και χελώνες.

Το 2007 χαρακτηρίστηκε ως παγκοσμίως απειλούμενο με εξαφάνιση είδος. Στην Ήπειρο, τον λένε και άλογο του κούκου γιατί φέρνει την άνοιξη και είναι το πιο απειλούμενο είδος πουλιού.

Οι κυριότερες απειλές για τη μεγάλη μείωση του πληθυσμού του στην Ελλάδα είναι η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, η ενόχληση στους χώρους αναπαραγωγής του (π.χ. από δραστηριότητες αναψυχής), η μείωση της εκτατικής κτηνοτροφίας, αλλά και η έλλειψη νεκρών ζώων (π.χ. αγελάδες, πρόβατα, άλογα) στο βουνό, λόγω των υγειονομικών διατάξεων που υποχρεώνουν την ταφή κάθε νεκρού ζώου.

Στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου φωλιάζει σε απότομες βραχώδεις πλαγιές και τρέφεται στα ανοιχτά βοσκοτόπια. Δυστυχώς, τα τελευταία έτη παρατηρείται όλο και πιο σπάνια.

ΧΡΥΣΑΕΤΟΣ

Οφείλει το όνομά του στο φωτεινό κεφάλι και σβέρκο, που μοιάζουν χρυσά όταν τα χτυπά ο ήλιος. Στην Ήπειρο ονομάζεται και αϊτός ή σταυραιτός. Ζει σε ορεινές περιοχές με βράχια, όπου κυνηγά πουλιά και μικρά ή μεσαίου μεγέθους θηλαστικά, αλλά και ερπετά (κυρίως χελώνες). Τον χειμώνα τρέφεται και με νεκρά ζώα.

Ο χρυσαετός έως τις αρχές του 19ου αιώνα, ήταν κοινός σε ολόκληρη την ηπειρωτική Ελλάδα και σε ορισμένα νησιά. Τα τελευταία έτη γίνεται όλο και πιο σπάνιος, καθώς αντιμετωπίζει διάφορους κινδύνους, όπως το παράνομο κυνήγι. Επίσης, επειδή τρέφεται περιστασιακά με νεκρά ζώα, απειλείται και από δηλητηριασμένα δολώματα. Το υπερβολικό κυνήγι των βασικών ειδών λείας του (π.χ. λαγός, πέρδικα), η μείωση των αγριόγιδων που αποτελούν μέρος της διατροφής του και η μείωση των νεκρών κτηνοτροφικών ζώων (π.χ. αγελάδες, πρόβατα) στα ορεινά λιβάδια, περιορίζουν τη διαθεσιμότητα τροφής. Τέλος, η δημιουργία πυκνού δάσους εκεί όπου παλιά ήταν ξέφωτα και κυνηγούσε την τροφή του, καθώς και οι ανεξέλεγκτες δραστηριότητες τουρισμού στα μέρη όπου ζει, έχουν επιπτώσεις στην επιβίωσή του.

Στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου είναι ακριβοθώρητος και σπάνιος, ακόμη και στα απότομα βράχια όπου κυρίως ζει.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 4 Κάρτες «Χαρακτηριστικά αρπακτικά πουλιά του Εθνικού Πάρκου» (β)

ΚΙΡΚΙΝΕΖΙ

Στην Ήπειρο ονομάζεται *κίληλας*, *κίληλης* (στον πληθυντικό *κίληλαίοι* ή *κίληλάδες*), εξαιτίας της φωνής του, που ακούγεται σαν κίλιλι - κίλιλι. Είναι ένα μικρό, κομψό γεράκι, με μυτερές φτερούγες και στενή ουρά. Φωλιάζει κυρίως σε πόλεις και χωριά, πολλά ζευγάρια μαζί, στους τοίχους παλιών σπιτιών ή κάτω από στέγες. Αναζητά την τροφή του (ακρίδες, σκαθάρια, σκολόπεντρες, κρεμμυδοφάγους και σπανιότερα σαύρες), σε ορεινά λιβάδια και βοσκοτόπια.

Απειλείται από την εντατικοποίηση της γεωργίας, τη χρήση αγροχημικών στις καλλιέργειες, τον περιορισμό της εκτατικής κτηνοτροφίας και την αστικοποίηση αγροτικών περιοχών. Επίσης, κατεδαφίσεις παλιών στεγών του στερούν πολύτιμες θέσεις για φώλιασμα.

Στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου αναζητά την τροφή του στα ορεινά βοσκοτόπια, κυρίως την άνοιξη και το φθινόπωρο, πριν από το μεγάλο ταξίδι του προς την Αφρική. Αξίζει να σημειωθεί ότι φωλιάζει και στην πόλη των Ιωαννίνων.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 4 Κάρτες «Τρία αρπακτικά πουλιά της Πίνδου»

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 4

«Οι κάρτες των απειλών» (α)

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βράχια

ΑΠΕΙΛΗ: Αναρριχητές σχεδιάζουν μια πίστα αναρρίχησης δίπλα στη φωλιά που κλωσσάτε τα αβγά σας. Την εγκαταλείπετε τρομαγμένοι.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βράχια

ΑΠΕΙΛΗ: Ένας λαθροκυνηγός σας πυροβολεί για να κάνει επίδειξη στους φίλους του.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Ένας λύκος έφαγε πρόβατα σε μια στάνη. Ο κτηνοτρόφος ρίχνει δηλητήριο στα σκοτωμένα ζώα για να δηλητηριάσει τον λύκο σε περίπτωση που επιστρέψει. Τρως το δηλητηριασμένο ζώο και πεθαίνεις.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός, Κιρκινέζι

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Μια οικογένεια κτηνοτρόφων αποφάσισε να σταματήσει να βόσκει τα ζώα της ελεύθερα στο βουνό και να τα έχει σε στάβλους. Λιγότερα ελεύθερα ζώα στο βουνό σημαίνει αλλαγές στη βλάστηση και τελικά λιγότερη διαθέσιμη τροφή για εσάς τα αρπακτικά.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης,
Χρυσαιτός (τον χειμώνα)

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Αυστηροί νόμοι απαγορεύουν την απόθεση νεκρών ζώων στο βουνό. Λιγότερα ζώα στο βουνό σημαίνει λιγότερη διαθέσιμη τροφή για εσάς. Μόνο αν ο κτηνίατρος ελέγξει το νεκρό ζώο και πιστοποιήσει ότι μπορούν να το φάνε οι γύπες μπορεί αυτό να αφεθεί σε μια ειδική ταϊστρα για γύπες, αλλιώς πρέπει να καεί σε ειδικό κλίβανο.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Αντιβιοτικά και άλλες χημικές ουσίες που βρίσκονται στις αγελάδες, τα πρόβατα και τα κασίκια με τα οποία τρέφεστε, συσσωρεύονται στον οργανισμό σας. Οι νεοσσοί σας δεν καταφέρνουν επιβιώσουν, λόγω προβλημάτων υγείας που προκαλούνται από τις ουσίες αυτές.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 4

«Οι κάρτες των απειλών» (β)

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Κατασκευάζεται ένα αιολικό πάρκο κοντά στον τόπο που κυνηγάτε την τροφή σας. Προσοχή! Μπορεί να πέσετε στις ανεμογεννήτριες και να σκοτωθείτε.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βράχια

ΑΠΕΙΛΗ: Ο Δήμος αποφάσισε να φωταγωγήσει τα βράχια όπου ζείτε, για τουριστικούς λόγους. Ενοχλείστε και εγκαταλείπετε τη φωλιά σας.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Τοποθετείται ένας πυλώνας υψηλής τάσης. Προσοχή, μπορεί να προσκρούσετε στα σύρματα και να πάθετε ηλεκτροπληξία.

ΟΝΟΜΑ: Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Οι κυνηγοί κυνηγούν υπερβολικά πολλούς λαγούς και πέρδικες. Έτσι, λιγοστεύει η τροφή σου.

ΟΝΟΜΑ: Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Οι κάτοικοι των ορεινών χωριών έφυγαν για τις πόλεις, η γεωργία και η κτηνοτροφία σταμάτησε. Το δάσος πύκνωσε πολύ και δεν βρίσκεις ανοιχτά μέρη για να κυνηγήσεις.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός, Κιρκινέζι

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Αρκετοί κτηνοτρόφοι βγήκαν στη σύνταξη και πούλησαν τα κοπάδια τους. Λιγότερα ελεύθερα ζώα στο βουνό σημαίνει αλλαγές στη βλάστηση και τελικά λιγότερη τροφή για εσάς.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 4 «Οι κάρτες των απειλών» (Υ)

ΟΝΟΜΑ: Κιρκινέζι

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Τα λιβάδια όπου τρέφεται με ακρίδες μετατρέπονται σε εντατικές καλλιέργειες που ραντίζονται. Έχασες τον χώρο που βρίσκεις την τροφή σου και οι ακρίδες εξαφανίστηκαν. Δεν υπάρχει τροφή για σένα και τα μικρά σου.

ΟΝΟΜΑ: Κιρκινέζι

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Τα λιβάδια όπου τρέφεται με ακρίδες γίνονται οικόπεδα και χτίζονται. Έχασες τον χώρο που βρίσκεις την τροφή σου.

ΟΝΟΜΑ: Κιρκινέζι

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια

ΑΠΕΙΛΗ: Τα βοσκοτόπια όπου τρέφεται με ακρίδες εγκαταλείφθηκαν, γέμισαν με θάμνους και δένδρα και έχασες τον χώρο που βρίσκεις την τροφή σου.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Κάποιοι συλλέγουν παράνομα χελώνες στο βουνό (π.χ. για να τις πουλήσουν ως ζώα συντροφιάς). Λιγότερες χελώνες σημαίνει λιγότερη τροφή για εσάς.

ΟΝΟΜΑ: Ασπροπάρης, Χρυσαιτός

ΖΕΙ: Βοσκοτόπια, καλλιέργειες

ΑΠΕΙΛΗ: Κάποιοι σκότωσαν έναν λαγό, αλλά δεν κατάφεραν να τον βρουν και να τον πάρουν. Τον βρήκατε και τον φάγατε. Αν αυτό συμβεί πολλές φορές θα πάθετε μολυβδίαση, από τον μόλυβδο που περιέχουν τα σκάγια.

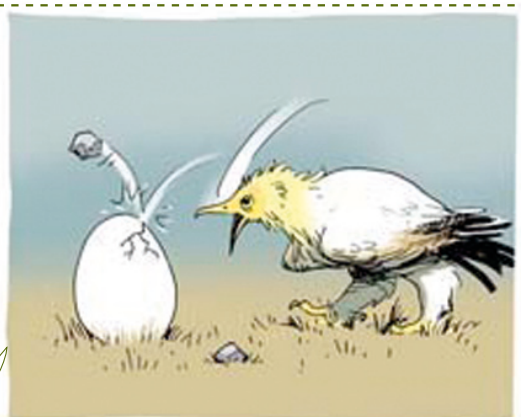

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 5

Κάρτες «Η περιπέτεια ενός ασπροπάρη στην Αφρική»

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 6 Κάρτες «Οι ...διάσημοι του βουνού και των δασών» (α)

ΑΓΡΙΟΓΙΔΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ:
Rupicapra rupicapra balkanica

ΤΑΞΗ: Αρτιοδάκτυλα

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Έχει δυνατό σώμα με υπερυψωμένο κεφάλι και όρθια κέρατα με άκρες που γέρνουν προς τα πίσω σαν ανάποδο αγκίστρι. Το τρίχωμά του το καλοκαίρι είναι καφε-κόκκινο, ενώ τον χειμώνα γίνεται σκούρο καστανό, σχεδόν μαύρο. Το κεφάλι του είναι λευκό με σκουρόχρωμες λωρίδες που ξεκινάνε από τα κέρατα και φθάνουν στα ρουθούνια του. Είναι ζώο ευλύγιστο και μπορεί να κάνει άλμα μεγαλύτερο των 7 μέτρων ή να πέσει από ύψος 15 μέτρων.

ΒΙΟΤΟΠΟΣ

Ζει στις απότομες πλαγιές των βουνών. Το καλοκαίρι αναζητά τροφή στα ορεινά λιβάδια των κορυφών. Τον χειμώνα κατεβαίνει χαμηλότερα, σε δασωμένες πλαγιές με κωνοφόρα ή μικτά δάση.

ΤΡΟΦΗ

Τρέφεται κυρίως με χόρτα. Τον χειμώνα που είναι δυσεύρετα, αναζητά φύλλα, βελόνες κωνοφόρων δένδρων, τρυφερά κλαδιά, λειχήνες, βρύα και ιξό (γκι).

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 6 Κάρτες «Οι ...διάσημοι του βουνού και των δασών» (β)

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Αγαπά πολύ το παιχνίδι. Ιδιαίτερα στα μικρά αρέσει να τρέχουν, να χοροπηδούν και να κυλιούνται στο χιόνι.

ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

Ζευγαρώνει το φθινόπωρο και γεννά τον Μάιο, ένα ή εξαιρετικά σπάνια δύο μικρά, τα οποία, τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής τους, ζουν με τη μητέρα τους σε μικρές οικογενειακές ομάδες.

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΘΥΜΑΣΤΕ

Στο κοπάδι υπάρχει ένας αρχηγός που αποφασίζει για τις κινήσεις της ομάδας και παρακολουθεί συνεχώς για τυχόν κινδύνους. Αν αντιληφθεί εχθρό σε σχετικά κοντινή απόσταση, ειδοποιεί τα άλλα αγριόγιδα με ένα οξύ σφύριγμα, βγάζοντας αέρα από τα ρουθούνια του.

ΑΠΕΙΛΕΣ

Η κυριότερη απειλή είναι η λαθροθηρία, αφού το κυνήγι του απαγορεύεται από το 1969.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 6 Κάρτες «Οι ...διάσημοι του βουνού και των δασών» (γ)

ΚΑΦΕ ΑΡΚΟΥΔΑ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ:

Ursus arctos

ΤΑΞΗ: Σαρκοφάγα

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Είναι το μεγαλύτερο χερσαίο θηλαστικό της Ευρώπης. Είναι σωματώδης με χονδρό, δυνατό λαιμό και άκρα, έχει τριγωνικό κεφάλι, κυκλικά μικρά αυτιά και μικρά μάτια. Χαρακτηριστική είναι και η καμπούρα στην πλάτη της, όπως και τα μακριά γαμψά νύχια στα μπροστινά πόδια της. Η ουρά της είναι πολύ κοντή και κρύβεται από τη γούνα της. Έχει άριστη ακοή και όσφρηση, αλλά λιγότερο καλή όραση.

ΒΙΟΤΟΠΟΣ

Ζει σε μικτά ή αμιγή δάση κωνοφόρων (μαύρη πεύκη, έλατο, ερυθρελάτη, ρόμπολο κ.ά.) και φυλλοβόλων (δρυς, οξιά κ.ά.) στην ορεινή και ημιορεινή ζώνη (500 - 1.800 μέτρα).

ΤΡΟΦΗ

Αν και παμφάγο ζώο, προτιμά τα άγρια φρούτα, τις ρίζες και τα μανιτάρια, ενώ συμπληρώνει τη διατροφή της με μέλι, μικρά και μεγάλα θηλαστικά, έντομα (κυρίως μυρμήγκια) και αμφίβια.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 6

Κάρτες «Οι ...διάσημοι του βουνού και των δασών» (δ)

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Το παιχνίδι αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των μικρών και τα βοηθά να αναπτύξουν τις δεξιότητες που θα χρειαστούν στην ενήλικη ζωή τους για τη σύλληψη θηραμάτων.

ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

Ζευγαρώνει στο τέλος της άνοιξης με αρχές του καλοκαιριού. Γεννά ένα έως δύο και σπανιότερα τρία μικρά. Τα νεογέννητα ζυγίζουν μόλις 350 - 400 γραμμάρια, είναι τυφλά και χωρίς τρίχωμα.

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΘΥΜΑΣΤΕ

- Υπάρχουν οχτώ συγγενείς της στον Πλανήτη. Οι δύο ζουν σήμερα στα πιο ακραία περιβάλλοντα της Γης: ο ένας βόρεια του πολικού κύκλου και ο άλλος στα τροπικά δάση των Άνδεων. Ένας από τους συγγενείς της είναι και το πάντα.
- Ο πληθυσμός της, που ζει σήμερα στις οροσειρές της Πίνδου και της Ροδόπης, υπολογίζεται σε 190 - 260 άτομα και είναι ο μεγαλύτερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΑΠΕΙΛΕΣ

Δεν έχει φυσικούς εχθρούς, κινδυνεύει από τον άνθρωπο και τις δραστηριότητές του. Το παράνομο κυνήγι και η θανάτωση από πρόθεση (π.χ. δηλητηριασμένα δολώματα) ή ακόμη και χωρίς πρόθεση (τροχαία δυστυχήματα) αποτελούν την κύρια απειλή εξαφάνισής της.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 6

Κάρτες «Οι ...διάσημοι του βουνού και των δασών» (ε)

ΛΥΚΟΣ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ:

Canis lupus

ΤΑΞΗ: Σαρκοφάγα

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το τρίχωμά του είναι καφέ, ενώ η ράχη του έχει χαρακτηριστικό γκριζό χρώμα. Τα σαγόνια του είναι πολύ δυνατά για να μπορεί να αρπάζει και να τεμαχίζει τη λεία του. Έχει 42 δόντια με χαρακτηριστικά μεγάλους κυνόδοντες που φθάνουν έως και 7 εκατοστά. Το στέρνο του είναι μυώδες και τα πόδια του εξαιρετικά δυνατά και ψηλά, ώστε να αναπτύσσει μεγάλες ταχύτητες, ως και 40 χιλιόμετρα την ώρα.

ΒΙΟΤΟΠΟΣ

Είναι από τα πιο προσαρμοστικά θηλαστικά. Ζει και κινείται σε μεγάλη ποικιλία βιοτόπων, από τα ορεινά λιβάδια σε υψόμετρο 2.000 έως τις παρυφές των πεδιάδων όπου μπορεί να βρει διαθέσιμη τροφή.

ΤΡΟΦΗ

Στη Νότια Ευρώπη και σε περιοχές με κτηνοτροφία εξαρτάται από τα εκτρεφόμενα ζώα για την επιβίωσή του. Ωστόσο, τρέφεται και με άγρια θηλαστικά, όπως ζαρκάδια, αγριόγιδα και αγριογούρουνα, καθώς επίσης με σκουπίδια και ζωικά υπολείμματα.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 6 Κάρτες «Οι ...διάσημοι του βουνού και των δασών» (ζ)

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Ζει σε μικρές ομάδες (αγέλες) που αποτελούνται από ένα ζευγάρι ενηλίκων και τα μικρά τους. Ο αρσενικός λύκος «σημαδεύει» την επικράτειά του ουρώντας ή αφήνοντας περιπτώματα σε χαρακτηριστικά σημεία και την υπερασπίζονται με επιμονή από άλλους αρσενικούς λύκους.

ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

Αναπαράγεται μία φορά τον χρόνο. Το ζευγάρωμα γίνεται συνήθως από τον Ιανουάριο έως τον Μάρτιο. Τα νεογέννητα λυκάκια (1 - 6) αρχικά είναι τυφλά και κουφά. Ανοίγουν τα μάτια τους μετά από δύο εβδομάδες.

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΘΥΜΑΣΤΕ

Η όσφρησή του είναι εξαιρετική, μπορεί να μυρίσει το θήραμά του από απόσταση 3 χιλιομέτρων. Επίσης, έχει πολύ καλή ακοή. Οι λύκοι μπορούν να επικοινωνούν και να ακούν ο ένας τον άλλον ακόμη και όταν ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται απόλυτη σιωπή.

ΑΠΕΙΛΕΣ

Απειλείται από τους ανθρώπους που τον κυνηγούν για τις ζημιές που κάνει, από τη μείωση της εκτατικής κτηνοτροφίας και των πληθυσμών των άγριων ζώων (π.χ. αγριόχοιρος, ζαρκάδι) με τα οποία τρέφεται, από την καταστροφή και υποβάθμιση των βιοτόπων του λόγω της κατασκευής μεγάλων έργων υποδομής (π.χ. αυτοκινητόδρομοι).

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 6 Κάρτες «Οι ...διάσημοι του βουνού και των δασών» (η)

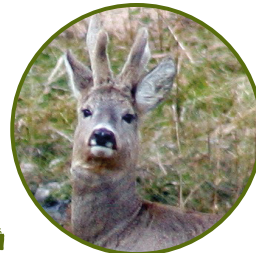
ΖΑΡΚΑΔΙ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

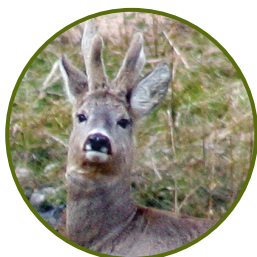
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ:
Capreolus capreolus

ΤΑΞΗ: Αρτιοδάκτυλα

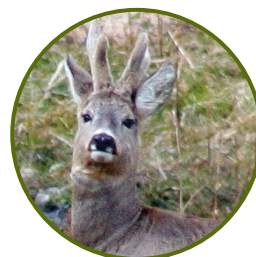
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Πρόκειται για μικρό είδος ελαφιού με μακριά αυτιά, λεπτά πόδια και εξαιρετική ευλυγισία. Η ουρά του είναι μικρή και δεν διακρίνεται εύκολα. Τα κέρατά του είναι σχετικά κοντά με τρεις διακλαδώσεις και μεγαλώνουν μόνο στα αρσενικά κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Τον χειμώνα, το τρίχωμά του είναι γκριζωπό με δύο λευκές κηλίδες στον λαιμό και στα οπίσθια. Την άνοιξη γίνεται κοκκινο-καφέ στο σώμα και γκριζωπό στο κεφάλι.

ΒΙΟΤΟΠΟΣ

Προτιμά τις δασωμένες κοιλάδες και τις βουνοπλαγιές με πλατύφυλλα δάση ή τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις με φυσική βλάστηση, για να μπορεί να κρυφτεί εύκολα.

ΤΡΟΦΗ

Το διαιτολόγιό του αποτελείται από χόρτα, φύλλα και βλαστούς διαφόρων δένδρων, όπως φτελιές, ιτιές, βελανιδιές, πουρνάρια κ.ά., ενώ την άνοιξη τρέφεται και με πευκοβελόνες.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

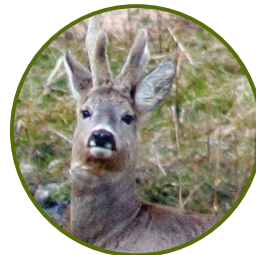
7

Δραστηριότητα 6 Κάρτες «Οι ...διάσημοι του βουνού και των δασών» (θ)

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Ζει σε μικρές οικογενειακές ομάδες που αποτελούνται από ένα ζευγάρι ενηλίκων και τα μικρά τους. Επικεφαλής της ομάδας είναι το ενήλικο αρσενικό. Τον χειμώνα, μερικές φορές ενώνονται 2 - 3 ομάδες για μικρό χρονικό διάστημα, προκειμένου να αντιμετωπίσουν το κρύο, τους εχθρούς και την έλλειψη τροφής.

ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

Την περίοδο της αναπαραγωγής, κάθε αρσενικό επιλέγει την επικράτειά του και την υπερασπίζεται με επιμονή από τα άλλα αρσενικά. Τον Μάιο, τα θηλυκά γεννάν ένα ή δύο μικρά. Τα νεογέννητα έχουν κοκκινωπό τρίχωμα με διάσπαρτα λευκά σημάδια που σχηματίζουν στα πλευρά τους δύο λευκές γραμμώσεις.

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΘΥΜΑΣΤΕ

Το ζαρκάδι είναι από τα πιο περιζήτητα μεγάλα θηράματα στην Ευρώπη, με εξαίρεση την Ελλάδα και την Πορτογαλία, όπου το κυνήγι του απαγορεύεται.

ΑΠΕΙΛΕΣ

Απειλείται κυρίως από το παράνομο κυνήγι και την υποβάθμιση των τόπων όπου ζει.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 7

Καρτέλα «Ας ενώσουμε ...τελίτσες...» (α)

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 7

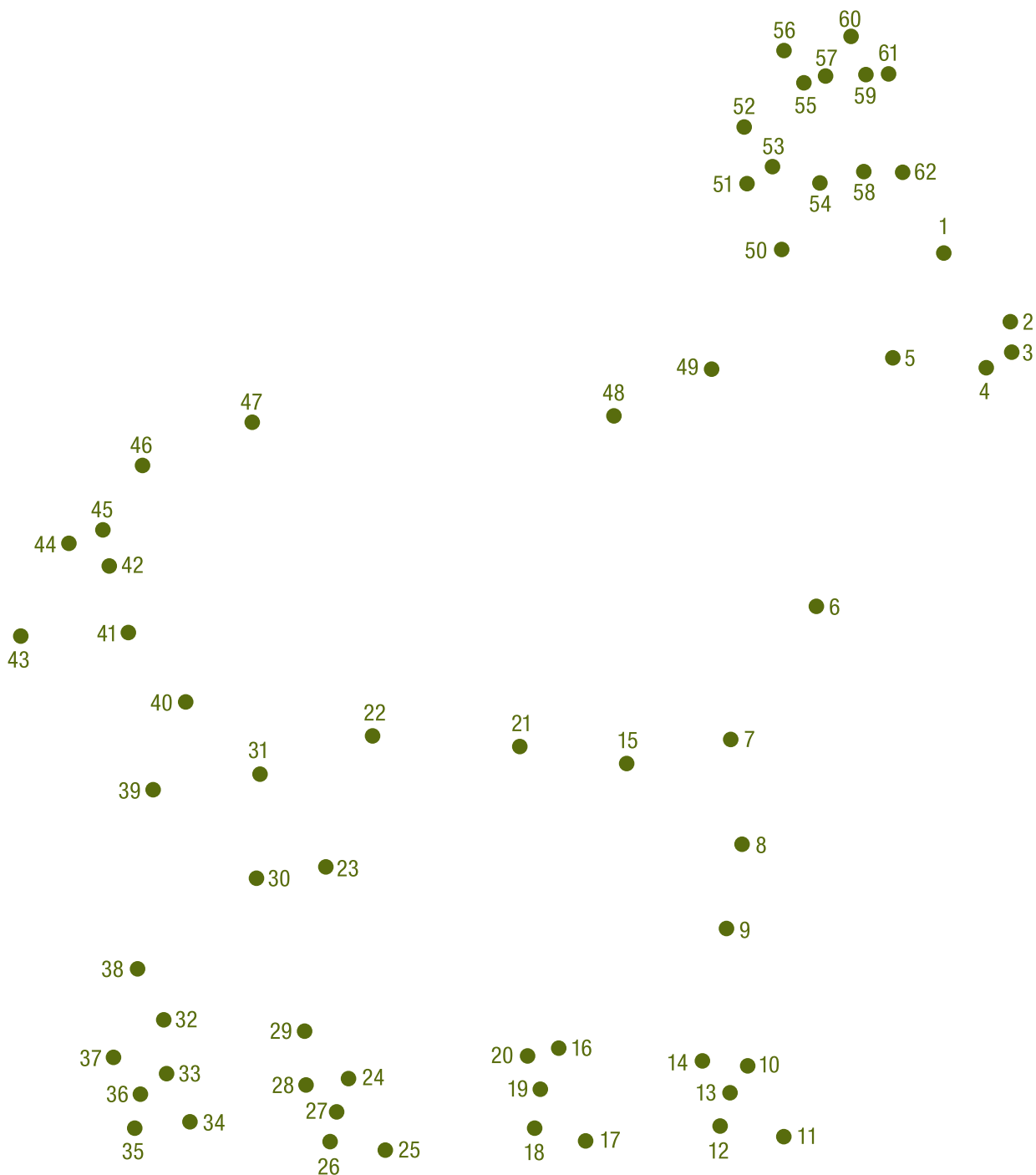
Καρτέλα «Ας ενώσουμε ...τελίτσες...» (β)

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

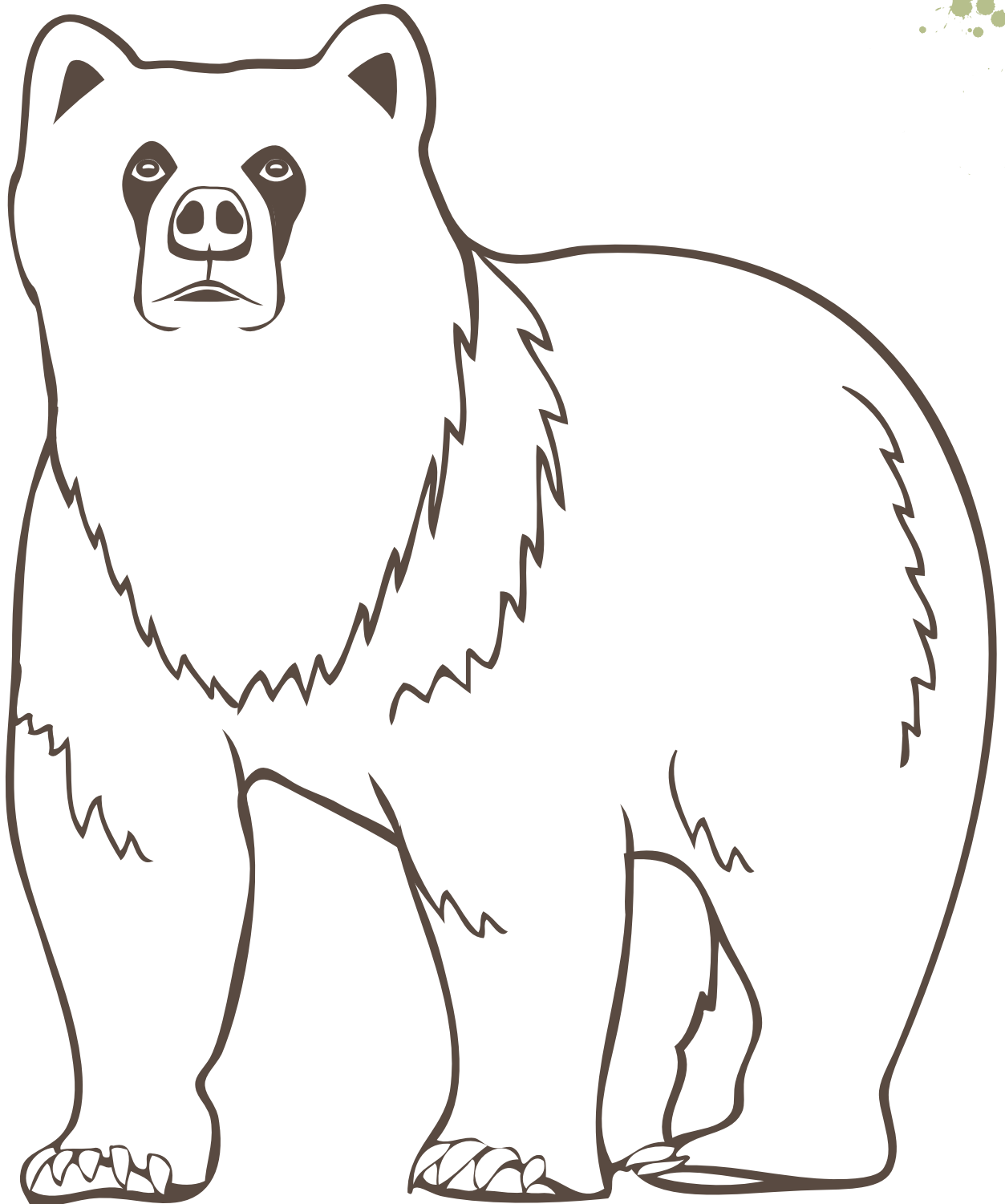
Δραστηριότητα 7 Καρτέλα «Ας ενώσουμε ...τελίτσες...» (Υ)

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 7 Καρτέλα «Μια αρκούδα καφέ...»

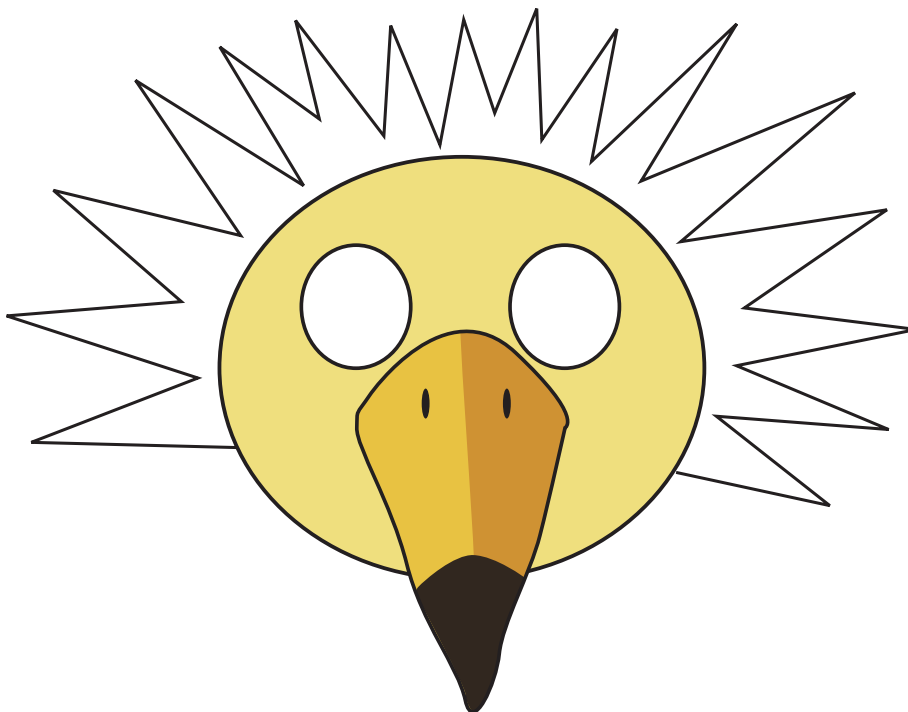

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

Δραστηριότητα 7

Καρτέλα «Ελάτε να μεταμφιεστούμε» (α)

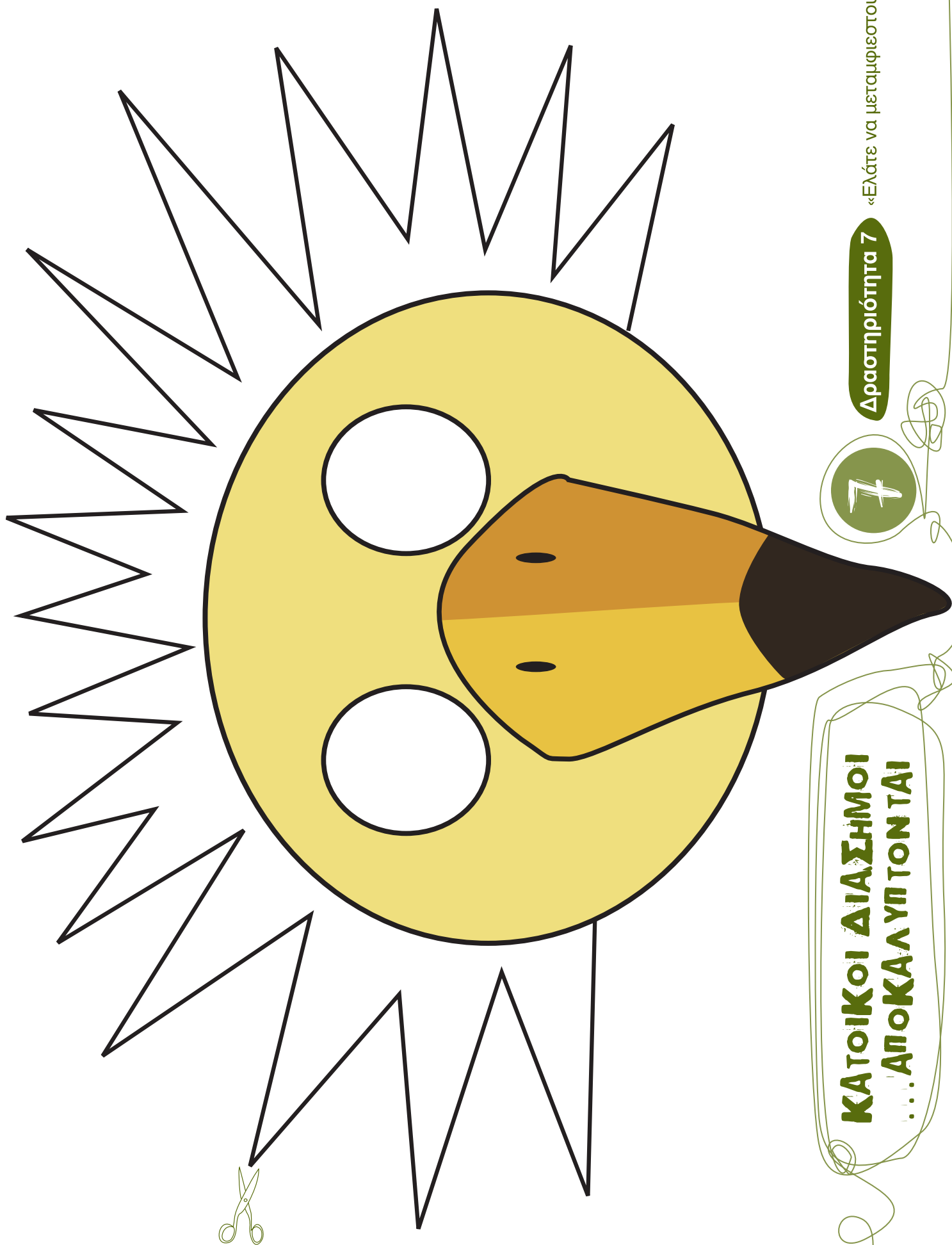
**ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ
... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ**

Δραστηριότητα 7

Καρτέλα «Ελάτε να μεταμφιεστούμε» (β)

7

**ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ
... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ**

Δραστηριότητα 7

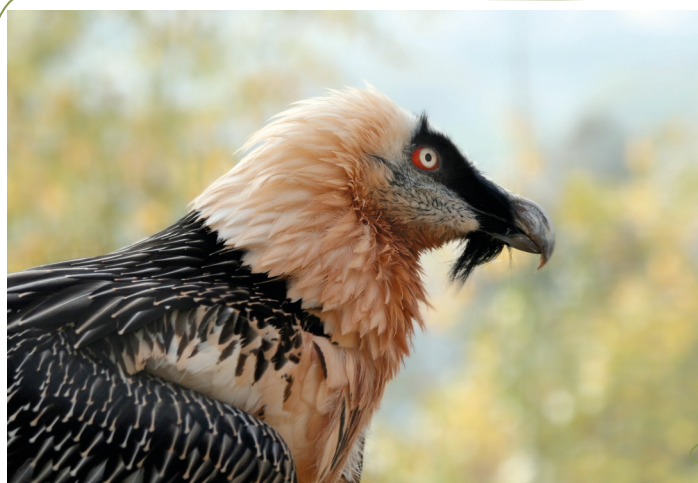
«Ελάτε να μεταμφιεστούμε» (Υ)

ΕΝΑ ΖΟΟ ... ΜΥΣΤΗΡΙΟΥΔΕΣ

8

Δραστηριότητα 1

Επιλεγμένες φωτογραφίες του γυπαετού (Φωτ. Διαδίκτυο)

ΕΝΑ ΖΟΟ ... ΜΥΣΤΗΡΙΟΔΕΣ

8

Δραστηριότητα 2

Καρτέλα «Ένας πράσινος δρυκολάπτης ...έτοιμος για παιχνίδι» (α)

ΕΝΑ ΖΟΟ ... ΜΥΣΤΗΡΙΟΔΕΣ

8

Δραστηριότητα 2

Καρτέλα «Ένας πράσινος δρυκολάπτης ...έτοιμος για παιχνίδι» (β)

ΕΝΑ ΖΩΟ ... ΜΥΣΤΗΡΙΟΥΔΕΣ

8

Δραστηριότητα 2

Καρτέλα «Ένας πράσινος δρυοκολάπτης ...έτοιμος για παιχνίδι» (γ)

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΡΚΟΥΔΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

9

Δραστηριότητα 1

Αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή
«Το Διπλό Βιβλίο» (α)

Απόσπασμα 1:

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Ο Σκουρογιάννης μας χαιρέτισε, μας αποχαιρέτισε προχτές. Γύρισε στην πατρίδα... Από τους παλιούς μετανάστες, εκείνους της πρώτης μεγάλης φουρνιάς, έμεινε είκοσι χρόνια εδώ. Με το συμβόλαιο κ' έκοβε σύρματα –συρματόσχοινα στην ΑΕΓΚ. Ένας σιδερένιος μπάγκος με το μαχαίρι, στέκεται μπροστά– δε χρειάζονται μπράτσα, τέχνη, μυαλό, τίποτα δε χρειάζεται, να κόβεις μονάχα. Όρες οχτώμισι κάθε μέρα, μισή ώρα διάλειμμα για το μεσημέρι και σου τα μετρούν με τη νόρμα. —«Να τα βάλεις συνέχεια, φτάνουν πάνω από σαράντα φορές Στουτγάρδη - Ντομπρίνοβο τα σύρματα που 'κοψα», είπε μια μέρα στο ελληνικό καφενείο.

Πήρε, λοιπόν, τη μικρή του τη σύνταξη για τα είκοσι χρόνια του, είχε βέβαια και κάτι λεφτά μαζεμένα με την τόση τη στέρηση και ξεκίνησε αμέσως για την Ελλάδα –πίσω για το Ντομπρίνοβο– Ηλιοχώριον, Επαρχία Δωδώνης. Μέσα για μέσα στην καρδιά της Πίνδου... Στα σαράντα πέντε του πια μα γερός ακόμα σαν βούβαλος, στρογγυλοπρόσωπος, αγριομάλλης, μεγαλόκορμος και στραβοπόδαρος, όπως είναι όλοι τους από κείνα τα μέρη, από κείνα τα βουνά τα μεγάλα.

Και γύρισε ο Σκουρογιάννης εκεί. Έτσι που το 'χε τάξει στον εαυτό του. Αυτό το Ντομπρίνοβο ήταν το στήριγμα της καρδιάς του στα χρόνια της ξενιτιάς, ήταν το τέρμα του μακρινού ταξιδιού του κι η ανταμοιβή του μαζί. Τα μεγάλα βουνά της πατρίδας έρχονταν και ξανάρχονταν στην ερημιά του ξένου του τόπου, σκεπάζοντας με την αχλύ τη γαλάζια τους την καταχνιά της βορινής πολιτείας. Και το βράδυ πάλι, καθώς έκλεινε αποσταμένος τα μάτια του, το ξερό, μονότονο όλη μέρα κροτάλισμα των σιδερικών που βούιζε ακόμα στ' αυτιά του σκεπαζότανε σιγά-σιγά από κείνο το γνώριμο, το βαθύ τους ανάσασμα των χιλιάδων και χιλιάδων πεύκων κ' ελάτων στον Πίνδο –εκεί, σε κείνον τον τόπο, που 'ταν ο τόπος του, όσο δεν ήτανε κανενός– και αποκοιμότανε μέσα σ' αυτό.

Το χωριό αρχίζει λίγο πιο κάτω απ' το δρόμο, κατηφορίζοντας από τούτη τη μεριά της βαθιάς κοιλάδας. Τίποτα δε φαίνεται από το δρόμο. Μεγάλες καρυδιές τα κρύβουν, τα σκεπάζουν ολότελα τα πέτρινα σπίτια του ως κάτω στην εκκλησία με τον πελώριο πλάτανο μπρος της. Το μεσημέρι κρατούσε ακόμα, ψυχή δεν ήταν στο δρόμο. Τράβηξε τα πράματά του στην άκρη, κάθισε στον ίσκιο πάνω σ' ένα κασόνι κι άκουγε τα τζιτζίκια. Σήκωσε μια στιγμή το κεφάλι κατά το δέντρο, χαμογέλασε –τον καλωσορίζανε.

Εκεί τον βρήκαν αργότερα, τον γνωρίσανε, τον βοηθήσαν να κατεβάσουν τα πράματα, μπήκε στο πατρικό του, ήρθαν όλοι, τον καλωσορίσανε, τον δεχτήκανε μετά χαράς, μείνανε ως το βράδυ μαζί του. Είχε φτάσει.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΡΚΟΥΔΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

9

Δραστηριότητα 1

Αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή
«Το Διπλό Βιβλίο» (β)

Απόσπασμα 2:

Η ΖΩΗ ΠΙΣΟ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΗΣ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑΣ

Από τότε που γίνηκε ο κόσμος οι Ντομπρινοβίτες ξενιτεύονται. Στο χωριό τους γυρίζουν άμα γεράσουν... Δίπατα πέτρινα σπίτια, εκκλησίες μεγάλες με πλατώματα πλακόστρωτα μπροστά τους, σχολειό δικό τους, που φκιάξανε μόνοι τους, τα στενορύμια του χωριού τους όλα καλντερίμι με δουλεμένη την πέτρα τη μαρτυρούνε την προκοπή που κάναν στα ξένα και που την φέραν και δω.

Κόσμος ήτανε και τώρα στο χωριό του, πολύς, Αύγουστο μήνα που γύρισε. Και χάρηκε βέβαια που τους βρήκε τόσους εκεί. Άλλοι τον ξέραν, τους ήξερε, μ' άλλους βρεθήκανε να 'χουν συγγενειες, παλιές γνωριμίες. Το βράδυ ανεβαίνουνε και μαζεύονται στο μπακαλικάκι του δρόμου, κατεβαίνουν στην εκκλησιά με το μεγάλο της πλάτωμα, πότε πάλι στην πλατεία του σχολειού – μια ταράτσα πάνω από τη ρεματιά.

Θα 'θελε να τους έλεγε κάτι κι αυτός για τα δικά του της Γερμανίας, την ξενιτιά, τη νοσταλγία, τα βάσανα. Δικοί του άνθρωποι είναι γύρω του, Ντομπρινοβίτες, Ντομπρίνοβο είναι όλα. Και δεν το λέει. Από τις πρώτες μέρες ακόμα αρχίζει να νιώθει πως κάπως είναι και κάπως δεν είναι μαζί με τους άλλους. Κάτι του λείπει για να 'ναι μαζί τους, για να 'ναι απ' αυτούς... Άρχισε μόνο και το 'νιωθε πως ήτανε μόνος μέσα σ' αυτούς τους ανθρώπους έτσι σαν λίγο ξένος ανάμεσά τους. Του φαίνονται λίγο παράξενοι άλλος κόσμος είναι.

Έβαλε μαστόρους κ' έφκιαξε το 'να δωμάτιο, έφκιαξε δίπλα το μαγειρειό του, ταχτοποίησε με μεράκι τα γερμανικά κουζινικά που 'χε φέρει, έφκιαξε μπροστά την αυλή την πλακόστρωτη, την περγολιά της. Έφκιαξε και λίγο το φράχτη –πήγε κ' έφκιαξε και τους τάφους των γονιών του στο νεκροταφείο– τα τέλειωσε όλα σωστά, νοικοκυρεμένο. Οι άλλοι θα φεύγαν ως το φθινόπωρο, αυτός δεν έφευγε, ερχόταν.

Καιρός ήτανε πια να περπατήσει και λίγο τον τόπο του. Πήρε το δισάκι του ένα πρωί να κατέβαινε ως κάτω στη ρεματιά, να 'μπαινε λίγο στο δάσος. Κατέβηκε. Μικρά «πριόνια» δουλεύουν και τώρα στην άκρη του δάσους. Έκατσε λίγο την είδε την τυράγνια των ανθρώπων, των μουλαριών να κουβαλούν ως τα φορτηγά τους μεγάλους κομμένους κορμούς. Πιο γνώριμος του φάνηκε ο κόσμος αυτός, πιο δικός του. Τράβηξε ύστερα λίγο πιο πέρα, έκοψε αριστερά, μπήκε στο μεγάλο δάσος. Πήρε το παλιό μονοπάτι των τσομπαναραίων, των ξυλοκόπων, των παλιών ληστάρων που τραβάει για την κορφή. Ανάσανε βαθιά το βουνίσιο αγέρα, στάθηκε μια στιγμή και τ' άκουσε ζωντανό το βούισμα εκείνο των δέντρων –που μακρινό τον ακολουθούσε τότε στη Γερμανία.

Συνεχίζεται...

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΡΚΟΥΔΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

9

Δραστηριότητα 1

Αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή
«Το Διπλό Βιβλίο» (γ)

Απόσπασμα 2:

Η ΖΩΗ ΠΙΣΟ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΗΣ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑΣ

Έφτασε στο ξέφωτο που 'ξερε, κοντά στην κορφή –ένα μικρό λιβάδι– σκηνίτες εκείνα τα χρόνια τα φέρναν εδώ και βοσκούσανε τα μικρά κοπάδια τους. Γύρισε αργά στο χωριό με το ηλιοβασίλεμα –γραμμή για το σπίτι– κανέναν δεν ήθελε. Ήτανε μια μέρα καλή, κάτω στη ρεματιά, στη χαλικάριά, στα πριόνια, ψηλά στο βουνό. Τ' όνειρο του γυρισμού του, δεν τον είχε γελάσει.

Ο κόσμος αραίωνε στο χωριό, αρχίσαν και φεύγαν. Ας φεύγαν. Ξαναπήγε και τις άλλες μέρες στη ρεματιά, στα πριόνια, ξανανέβηκε στο βουνό, ξαναζήτησε πέρα απ' το ξέφωτο τα παλιά τα μονοπάτια που βγάζουν στο Σμόλικά.... Δεκάξι οικογένειες θ' απομένανε στο χωριό το χειμώνα –όλο γέροι...Και τότες ο Σκουρογιάννης, γυρίζοντας στο Ντομπρίνοβο που 'χε ερημώσει, μπορούσε πια να το ξέρει πως ο τόπος αυτός ήταν ο τόπος της τελευταίας, της τελειωτικής ερημίας. Ανύπαρκτος τόπος. Πως είκοσι χρόνια παιδεύτηκε, ονειρεύτηκε, σ' αυτόν τον ανύπαρκτο τόπο να φτάσει...

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΡΚΟΥΔΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

9

Δραστηριότητα 1

Αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή
«Το Διπλό Βιβλίο» (δ)

Απόσπασμα 3:

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Εκείνη η ξαφνική βροχούλα τα 'κανε όλα, απ' αυτήν γινήκαν όλα. Πήρε πάλι τον κατήφορο για τη ρεματιά, πήρε τον ανήφορο για το δάσος. Εκεί τον έπιασε. Στάθηκε όσο να περάσει –πέρασε γρήγορα. Πήρε πάλι τον ανήφορο σιγά-σιγά για το ξέφωτο. Ο ήλιος πρόβαλε πάλι, ο τόπος απόμεινε υγρός, όλο το μικρό λιβάδι. Έκατσε στη συνηθισμένη του θέση –ήτανε σήμερα πολύ λυπημένος, δεν τ' άνοιξε το δισάκι του– καθόταν εκεί λυπημένος. Ολομόναχος –εντάξει. Διωγμένος, καταδιωγμένος– από ποιόν; Γιατί;

Κι ολότελα ξαφνικά τα 'δε μπροστά του. Σηκώθηκε, τα κοίταξε, ξανακοίταξε –δε μπορεί να γελιότανε, τα 'ξερε. Ήταν αυτά. Τ' αρκουδίστικα χνάρια, τα μεγάλα της πέλματα. Αυτή 'ταν. Η αρκούδα του Σμόλικα, του Πάπιγκου, της Πολιάνας, η Μάρω του Πίνδου. Και ζούσε ακόμα. Ζούσε κι αυτή. Η λύπη του σκόρπισε μονομιάς –η καρδιά του χτύπησε δυνατά, τον παλμό της βουνίσιας του ράτσας, της δικής του της γης. Σαν τώρα μονάχα να 'φτασε εκεί, τώρα μονάχα να 'χε γυρίσει. Αυτά τα χνάρια γινόντανε τώρα, ξαναγινόνταν, η σιγουριά του η χαμένη πως είχε φτάσει σε τόπο που δεν ήταν ανύπαρκτος, που δεν ήτανε της νοσταλγίας του μόνο, της φαντασίας του –η σιγουριά που είχε χάσει μέσα σ' αυτούς τους τρελούς, τους μισούς, τους αφιονισμένους, τους νικημένους ανθρώπους που βρήκε γυρίζοντας.

Πήγε ως την άλλη άκρη απ' το ξέφωτο, έφκιασε λίγο τον τόπο με τις παλάμες του, άδειασε εκεί το δισάκι του. Την άλλη μέρα ξεκίνησε απ' το πρωί το ψωμί, το τυρί, που της άφησε, δεν ήταν εκεί. Της έφερε πάλι και ζάχαρη. Και τις άλλες μέρες κάθε μέρα.

Μέρα με μέρα το φαί που της άφηνε στην ίδια θέση. Όσπου την είδε. Ξεπρόβαλε μέσα απ' τα δέντρα. Στάθηκε μια στιγμή –τράβηξε ύστερα για τη θέση που της άφηνε το φαί. Τον είδε, τρόμαξε, έκανε να φύγει πίσω –έμεινε εκεί. Αυτός την κοιτούσε ασάλευτος. Πρέπει να 'τανε μικρή, θηλυκιά, δε θα 'ταν ακόμα δύο χρονών. Μείναν έτσι –και κοιταζόνταν. Ο τελευταίος άνθρωπος του Ντομπρίνοβου κ' η τελευταία αρκουδίτσα του Πίνδου στάθηκαν εκεί στο ξέφωτο εκείνο του δάσους, από τις δύο τις μεριές του και κοιταζόντανε. Δύσπιστα, δισταχτικά και καχύποπτα –χωρίς να μπορούν να φύγουν– δεν είχανε πού να πάνε.

Την άλλη μέρα τ' άρχιζε πια το μεγάλο παιγνίδι: γέμισε τον torβά του, πήρε μαζί του και το μεγάλο δίκωπο μαχαίρι. Έκατσε στη θέση του και περίμενε. Την ίδια ώρα, τη χτεσινή, το ζώο ξαναπρόβαλε μέσ' απ' τα δέντρα. Ξανασταθήκανε μια στιγμή και κοιταχτήκανε πάλι. Άνοιξε το δισάκι του, του πέταξε ένα κομμάτι ψωμί. Το ζώο το πήρε, πήγε τώρα κοντύτερα. Και τρίτο –ακόμα κοντύτερα. Ήτανε τόσο κοντά, που χρειάστηκε να κρατάει τη λαβή του μαχαιριού του. Του πέταξε ύστερα μια σακουλίτσα ζάχαρη –όλα πήγανε καλά για σήμερα. Και πήγανε και τις άλλες μέρες. Και το ζώο πλησίαζε κάθε φορά περισσότερο, τρία μέτρα, δύο μέτρα, ένα μέτρο, μισό.

Συνεχίζεται...

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΡΚΟΥΔΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

9

Δραστηριότητα 1

Αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή
«Το Διπλό Βιβλίο» (ε)

Απόσπασμα 3:

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Άπλωσε πια και το χέρι του –μια χούφτα ζάχαρη. Η αρκούδα πήγε και το 'γλειψε. Και την άλλη μέρα –και την παράλλη κ' έμεινε δίπλα του, περιμένοντας. Και τότες αυτός άπλωσε τα χέρια του και της αγκάλιασε το κεφάλι. Το ζώο τ' άφησε μ' εμπιστοσύνη μέσα στα χέρια του. Ξεχείλισμα της δικής του λύπης, της μοναξιάς, της απελπισιάς του –έσφιξε τ' αγαπημένο κεφάλι μέσα στα χέρια του. Η αρκουδίτσα τανύστηκε –ένιωσε μέσα στα χέρια του το σπαρτάρισμα του αζευγάρω-του θηλυκού. Έτσι όπως ήτανε έσκυψε και το φίλησε στο κούτελο, το ζώο μούγκρισε, στα δικά του τα μάτια ανέβηκαν τα δάκρυα, τόσον καιρόν κρατημένα.

Το φθινόπωρο φτάνει πάντα γρήγορα στον Πίνδο –τον Οκτώβρη συννεφιάζει πια, αρχίζει κιόλας το κρύο. Ο Σκουρογιάννης κατάλαβε –η ώρα της αρκούδας του για το χειμωνιάτικο ύπνο της κόντευε. Έβλεπε τα μάτια της και μισόκλειναν κάποτε, το κεφάλι της βάραινε. Κάθεται δίπλα του, του γλείφει κάποτε και το χέρι μα το φαΐ της από μέρα σε μέρα όλο λιγότερο γίνεται.

Αυτή τον πήγε στη χειμωνιάτικη τρύπα της –μια μεγάλη κουφάλα και τρία πεύκα τριγύρω. Αυτός κουβάλησε ζάχαρη, της την έβαλε σε μια γαβάθα να την βρει ξυπνώντας την άνοιξη. Ξάπλωσε το ζώο, του χάιδεψε αυτός το κεφάλι στο κούτελο, όπως χαϊδεύουνε τα σκυλιά. Μισάνοιξε μια φορά τα μάτια του πάλι –όλο και βάραινε– έγειρε το κεφάλι του. Αυτός έσκυψε, το χάιδεψε καναδυό φορές –είχε κοιμηθεί. Τελείωσε. Σηκώθηκε να φύγει. Ξαναστάθηκε μια στιγμή στην άκρη της κουφάλας:

– Κοιμήσου εσύ, έρμου πουλί μου, κοιμήσου τώρα. Θα ξαναβρεθούμε την άνοιξη; Ιμείς οι δυο απομείναμαν σε τούτον τον τόπο –κανένας άλλος– δεν έμεινε τίποτα εδώ.

Και κατέβηκε στο ερημωμένο χωριό, που δεν είχε να κάνει τίποτα, τετράδιπλα ορφανεμένος.

ΝΤΙΑΙ ΝΤΙΑΙ ΝΤΙΑΙ...

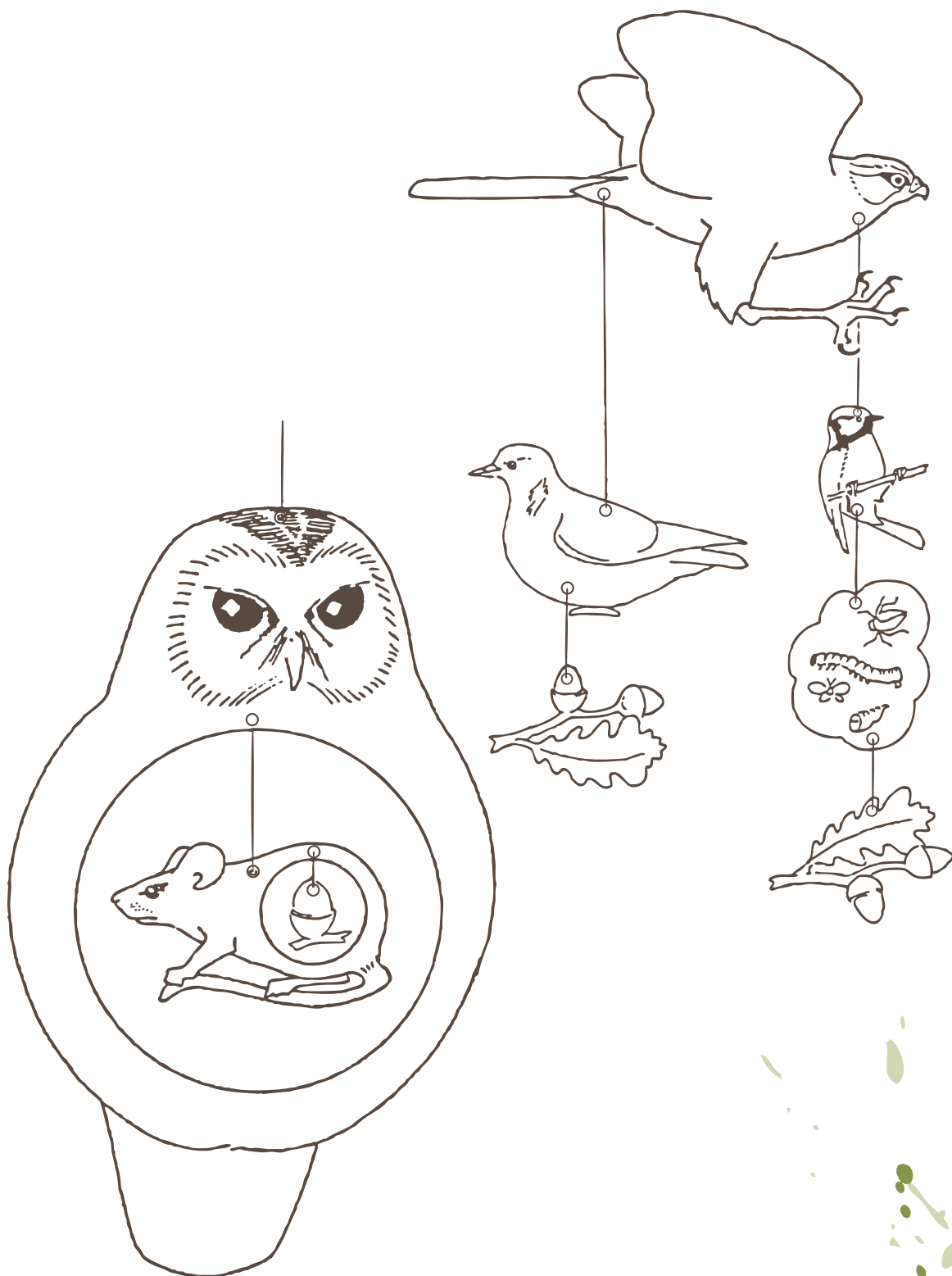
10

Δραστηριότητα 1 Κάρτες «Η βιοποικιλότητα»

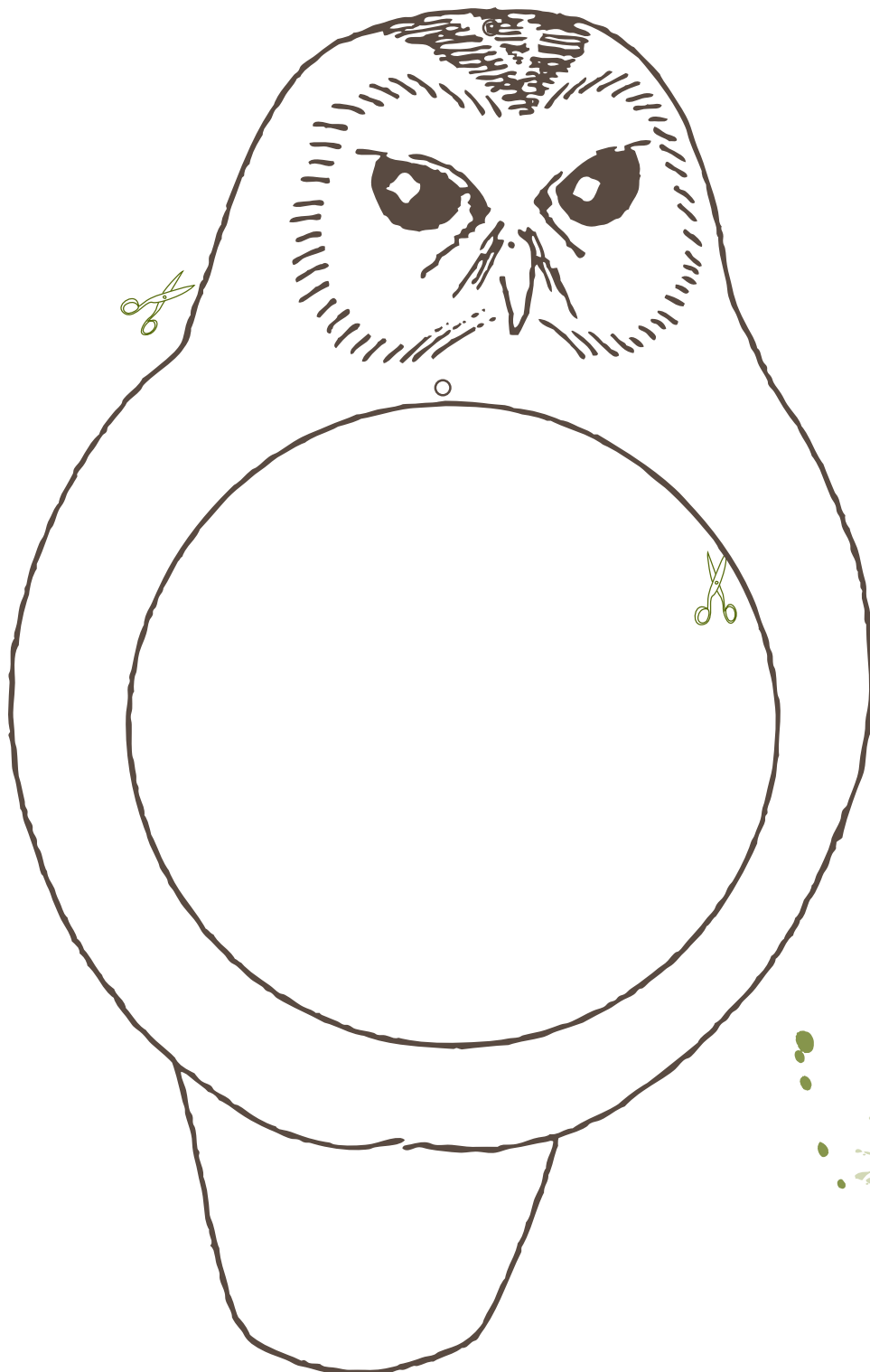

Δραστηριότητα 2

Καρτέλα «Φτιάχνω τη δική μου τροφική αλυσίδα» (α)

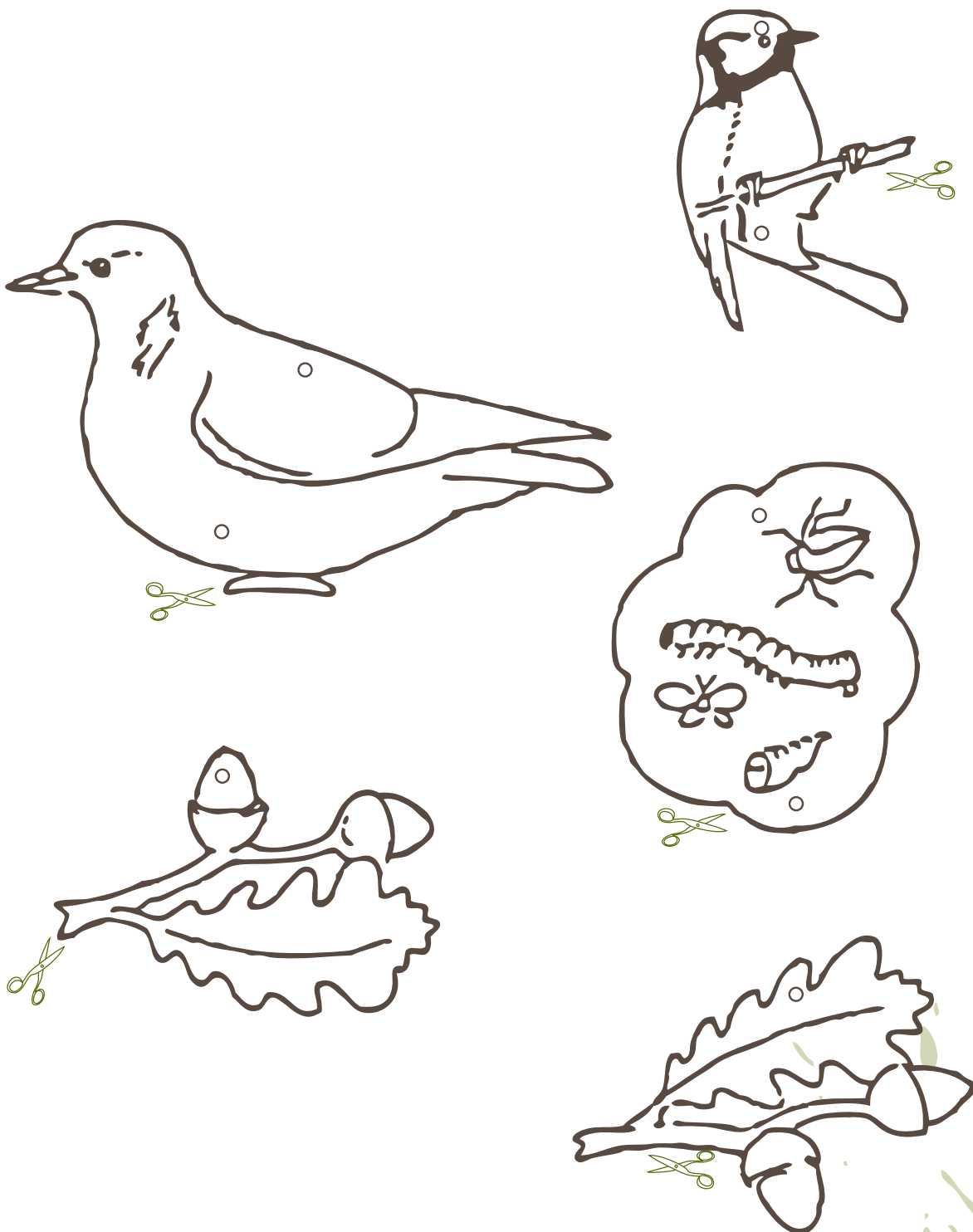
Δραστηριότητα 2 Καρτέλα «Φτιάχνω τη δική μου τροφική αλυσίδα» (β)

Δραστηριότητα 2 Καρτέλα «Φτιάχνω τη δική μου τροφική αλυσίδα» (γ)

Δραστηριότητα 2 Καρτέλα «Φτιάχνω τη δική μου τροφική αλυσίδα» (δ)

ΖΩΓΡΑΦΙΣΜΕΝΑ ΣΠΙΤΙΑ, ΞΑΚΟΥΣΤΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΕΣ

12

Δραστηριότητα 2

Επιλεγμένες φωτογραφίες από ζωγραφικές παραστάσεις σπιτιών στο Ζαγόρι

Οικία Μπρούζου, Καπέσοβο, τέλη 19ου αι.
Πηγή: Τσιόδουδος Στ. 2009. Η ζωγραφική των σπιτιών του Ζαγορίου. Ριζάρειο Ίδρυμα

Οικία Θεοδοσίου, Σκαμνέλι, μέσα 19ου αι.
Πηγή: Τσιόδουδος Στ. 2009. Η ζωγραφική των σπιτιών του Ζαγορίου. Ριζάρειο Ίδρυμα

Οικία Βαρζώκα, Καπέσοβο, τέλη 19ου αι.
Πηγή: Μακρής, Κ. 1981. Χιοναδίτες Ζωγράφοι. Εκδόσεις Μέλισσα

Οικία Γκινόπουλου, Νεγάδες, μέσα 19ου αι.
Πηγή: Μακρής, Κ. 1981. Χιοναδίτες Ζωγράφοι. Εκδόσεις Μέλισσα

Οικία Κουφολώτα, Καπέσοβο, τέλη 19ου αι.
Πηγή: Τσιόδουδος Στ. 2009. Η ζωγραφική των σπιτιών του Ζαγορίου. Ριζάρειο Ίδρυμα

**Κατάλογος εικονογραφικού υλικού
για το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου**

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	ΘΕΜΑ	ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ
1	PINDOS_1	Όρος Σμόλικας	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
2	PINDOS_2	Όρος Σμόλικας	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
3	PINDOS_3	Όρος Σμόλικας, θέση Παλιοσέλι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
4	PINDOS_4	Όρος Σμόλικας, θέση Πάδες	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
5	PINDOS_5	Κεντρικό Ζαγόρι	Καλλιόπη Στάρα
6	PINDOS_6	Γκαμήλα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
7	PINDOS_7	Όρος Τύμφη	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Κατερίνα Μπόλη
8	PINDOS_8	Όρος Τύμφη, θέση Τσεπέλοβο	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
9	PINDOS_9	Όρος Τύμφη, διακρίνονται μεμονωμένα άτομα κέδρου.	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
10	PINDOS_10	Όρος Τύμφη, διακρίνεται η Δρακόλιμνη	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
11	PINDOS_11	Όρος Λύγκος, θέση Περιβόλι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
12	PINDOS_12	Όρος Λύγκος, θέση Βωβούσα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
13	PINDOS_13	Αστράκα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
14	PINDOS_14	Όρος Όρλιακας	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
15	PINDOS_15	Όρος Όρλιακας	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
16	PINDOS_16	Πόλη Ασπραγγέλων - Πεδινών	Ρήγας Τσακίρης
17	PINDOS_17	Οβίρες στη θέση Ρογκοβό στο Πάπιγκο	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Μαρία Κατσακιώρη
18	PINDOS_18 του Βίκου	Χαρακτηρισμοί σχηματισμοί στο φαράγγι	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Μαρία Κατσακιώρη
19	PINDOS_19	Χαρακτηριστικοί πέτρινοι σχηματισμοί στο Κουκούλι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
20	PINDOS_20	Λάβα από βασάλτη από τον πυθμένα της θάλασσας την ιουρασική περίοδο, από τη Βάλια Κάλντα	Άννα Ράσιου
21	PINDOS_21	Σερπεντίτης, ιουρασικής περιόδου, από το φαράγγι της Πορτίτσας	Άννα Ράσιου
22	PINDOS_22	Διαβρωμένο πέτρωμα ηλικίας 170 εκ. ετών, από τον μανδύα της Γης, στην περιοχή του ποταμού Βενέτικου	Άννα Ράσιου
23	PINDOS_23	Άσπρος και μαύρος ασβεστόλιθος από το φαράγγι του Βίκου	Άννα Ράσιου
24	PINDOS_24	Ασβεστόλιθος προερχόμενος από την κρητιδική θάλασσα της εποχής των δεινοσαύρων	Άννα Ράσιου

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	ΘΕΜΑ	ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ
25	PINDOS_25	Απολίθωμα οστρακοειδών που ξεβράστηκε στις ακτές της κρητιδικής θάλασσας από τον Όρλιακα	Άννα Ράσιου
26	PINDOS_26	Σερπεντίτης από τη Βάλια Κάλτα	Άννα Ράσιου
27	PINDOS_27	Περιντοτίτης, πέτρωμα ηλικίας 170 εκ. ετών, από τον μανδύα της Γης. Από το πέτρωμα αυτό αποτελούνται όλα τα βουνά της Βάλια Κάλντα.	Άννα Ράσιου
28	PINDOS_28	Δάσος μαύρης πεύκης στη Βάλια Κάλντα	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Λάμπρος Λογοθέτης
29	PINDOS_29	Δάσος μαύρης πεύκης στη Βάλια Κάλντα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
30	PINDOS_30	Ορεινός χείμαρρος στη Βάλια Κάλντα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
31	PINDOS_31	Ορεινός χείμαρρος στη Βάλια Κάλντα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
32	PINDOS_32	Δάσος οξιάς και μεμονωμένα άτομα ρόμπολου στη Βάλια Κάλντα	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Λάμπρος Λογοθέτης
33	PINDOS_33	Λευκόδερμη πεύκη ή ρόμπολο	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Ηλίας Ζαλαβράς
34	PINDOS_34	Ομήλικο δάσος μαύρης πεύκης	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
35	PINDOS_35	Μαύρη πεύκη και υβριδογενής ελάτη	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
36	PINDOS_36	Χαρακτηριστική βλάστηση στο Κεντρικό Ζαγόρι	Καλλιόπη Στάρα
37	PINDOS_37	Χαρακτηριστική βλάστηση στο Κεντρικό Ζαγόρι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
38	PINDOS_38	Ποταμός Αώος	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
39	PINDOS_39	Ποταμός Βοϊδομάτης	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
40	PINDOS_40	Ποταμός Βοϊδομάτης	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
41	PINDOS_41	Φαράγγι Βίκου	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
42	PINDOS_42	Θέα στο φαράγγι του Βίκου από τη θέση Οξυά στο Μονοδένδρι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
43	PINDOS_43	Χαράδρα του ποταμού Αώου	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
44	PINDOS_44	Φαράγγι Πορτίσας στον ποταμό Βενέτικο	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
45	PINDOS_45	Τεχνητή λίμνη ποταμού Αώου	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Θόδωρος Ταγδαλίδης
46	PINDOS_46	Τεχνητή λίμνη ποταμού Αώου	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
47	PINDOS_47	Δρακόλιμνη Σμόλικα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
48	PINDOS_48	Δρακόλιμνη Σμόλικα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
49	PINDOS_49	Δρακόλιμνη Τύμφης	Καλλιόπη Στάρα

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	ΘΕΜΑ	ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ
50	PINDOS_50	Λίμνες Φλέγκα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
51	PINDOS_51	Λείριο το χαλκηδονικό	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Λάμπρος Λογοθέτης
52	PINDOS_52	Ραμόντα η σέρβικη	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
53	PINDOS_53	Γαρύφαλλο του βουνού	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Λάμπρος Λογοθέτης
54	PINDOS_54	Κρόκος	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Μαρία Κατσακιώρη
55	PINDOS_55	Κρόκος	Καλλιόπη Στάρα
56	PINDOS_56	Αγριοτριανταφυλλιά	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
57	PINDOS_57	Πιγκουικούλα η κρυσταλλοειδής	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
58	PINDOS_58	Φυτικό είδος <i>Onosoma</i> sp.	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
59	PINDOS_59	Φυτικό είδος <i>Centaurea</i> sp.	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
60	PINDOS_60	Φυτικό είδος <i>Convolvulus</i> sp.	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
61	PINDOS_61	Φυτικό είδος <i>Hypericum</i> sp.	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
62	PINDOS_62	Είδος ορχιδέας	Καλλιόπη Στάρα
63	PINDOS_63	Είδος ορχιδέας	Καλλιόπη Στάρα
64	PINDOS_64	Είδος ορχιδέας	Καλλιόπη Στάρα
65	PINDOS_65	Είδος ορχιδέας	Καλλιόπη Στάρα
66	PINDOS_66	Είδος ορχιδέας	Καλλιόπη Στάρα
67	PINDOS_67	Θυμάρι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
68	PINDOS_68	Κυκλάμινα	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Μαρία Κατσακιώρη
69	PINDOS_69	Κέδρος	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Μιλτιάδης Σεφερλής
70	PINDOS_70	Τρίλοβο σφενδάμι	Καλλιόπη Στάρα
71	PINDOS_71	Υβριδογενής ελάτη	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
72	PINDOS_72	Μαύρη πεύκη	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
73	PINDOS_73	Ζουρλομανίταρο	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
74	PINDOS_74	Κανθαρίσκος ο φαγώσιμος	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
75	PINDOS_75	Ίσκα	Καλλιόπη Στάρα
76	PINDOS_76	Είδος μανιταριού	Καλλιόπη Στάρα
77	PINDOS_77	Είδος μανιταριού	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Λάμπρος Λογοθέτης
78	PINDOS_78	Είδος μανιταριού	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Λάμπρος Λογοθέτης

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	ΘΕΜΑ	ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ
79	PINDOS_79	Είδος μανιταριού	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
80	PINDOS_80	Είδος μανιταριού	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
81	PINDOS_81	Καφέ αρκούδα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης/ Χαρητάκης Παπαιωάννου
82	PINDOS_82	Αγριόγιδο	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης/ Χαρητάκης Παπαιωάννου
83	PINDOS_83	Λύκος	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Λάμπρος Λογοθέτης
84	PINDOS_84	Ζαρκάδι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
85	PINDOS_85	Ασπροπάρης	Διαδίκτυο
86	PINDOS_86	Γυπαετός	Διαδίκτυο
87	PINDOS_87	Χρυσαιτός	Διαδίκτυο
88	PINDOS_88	Βίδρα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
89	PINDOS_89	Σαλαμάνδρα	Καλλιόπη Στάρα
90	PINDOS_90	Αλπικός τρίτωνας	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
91	PINDOS_91	Πινδοβίνος	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
92	PINDOS_92	Βάτραχος	Καλλιόπη Στάρα
93	PINDOS_93	Πεταλούδες	Καλλιόπη Στάρα
94	PINDOS_94	Πεταλούδα	Καλλιόπη Στάρα
95	PINDOS_95	Πεταλούδα	Καλλιόπη Στάρα
96	PINDOS_96	Γεφύρι Κόκκορη κοντά στους Κήπους	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Λάμπρος Λογοθέτης
97	PINDOS_97	Γεφύρι Αώου κοντά στην Κόνιτσα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
98	PINDOS_98	Γεφύρι Μίσιου στη Βίτσα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
99	PINDOS_99	Γεφύρι Αζί Αγά	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
100	PINDOS_100	Γεφύρι Καγκέλια	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
101	PINDOS_101	Γεφύρι στο Σπήλαιο	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
102	PINDOS_102	Οικισμός Μικρό Πάπιγκο	Καλλιόπη Στάρα
103	PINDOS_103	Οικισμός Δίκορφο	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
104	PINDOS_104	Οικισμός Γαναδιό	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
105	PINDOS_105	Οικισμός Βίτσας	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
106	PINDOS_106	Σπίτια στο Μονοδένδρι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	ΘΕΜΑ	ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ
107	PINDOS_107	Οικισμός Κάτω Πεδινών	Καλλιόπη Στάρα
108	PINDOS_108	Οικισμός Σπηλαίου Γρεβενών	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
109	PINDOS_109	Κόνιτσα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
110	PINDOS_110	Πλάτανος στην πλατεία του Δίλοφου	Καλλιόπη Στάρα
111	PINDOS_111	Μονή Αγίου Ιωάννη Ρογκοβού	Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Κατερίνα Μπόλη
112	PINDOS_112	Ναός Αγίου Αθανασίου Κόνιτσας	Καλλιόπη Στάρα
113	PINDOS_113	Μονή Στομίου	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
114	PINDOS_114	Μονή Σπηλιώτισσας στην Αρίστη	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
115	PINDOS_115	Ναός Μεταμόρφωσης του Σωτήρος στον Καλουτά	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
116	PINDOS_116	Εξώγλυφη παράσταση τον Ναό Προφήτη Ηλία Βίτσας	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
117	PINDOS_117	Το ψηλότερο αρχοντικό στο Ζαγόρι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
118	PINDOS_118	Καλντερίμι στην Άνω Βίτσα	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
119	PINDOS_119	Αλώνι στο Μονοδένδρι	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης
120	PINDOS_120	Σκάλα Βραδέτου	Φωτ. Αρχείο Φορέα Διαχείρισης

**Χάρτης του Εθνικού Πάρκου
Βόρειας Πίνδου**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I

Επιλεγμένο εικονογραφικό υλικό

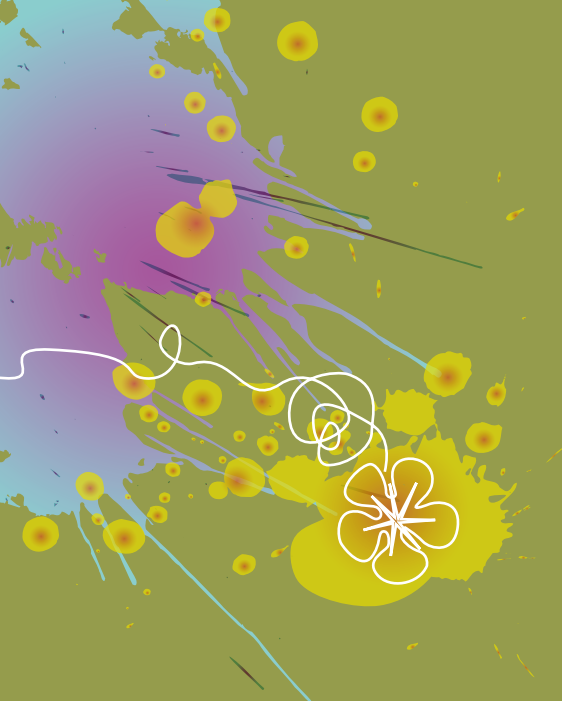
II

Παρουσίαση (σε power point)
του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου

III

Το υλικό περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης
σε ηλεκτρονική μορφή

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου

Ασπράγγελοι Ζαγορίου, 44007 Ιωάννινα, Τηλ. 26530 22245, 22241, Fax: 26530 22241,
E-mail: pindos.np@gmail.com, www.pindosnationalpark.gr

Δημιουργία Υλικού:

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ-ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ISBN 978-618-80462-0-7